

Memlûkler Tarafından Katledilen Dulkadir Emirleri*

Samet ALIÇ**

ÖZ

Anadolu'nun Moğollar tarafından istila edilmesinden itibaren uzun bir dönem Anadolu, siyasi açıdan istikrarsız bir süreç yaşadı. Moğolların getirdiği huzursuzlukla Türkmenler Kuzey Suriye'ye doğru hareket etmişlerdir. Diğer yandan Kahire merkezli Memlûkler, XIII. asrın ortalarından itibaren Kuzey Suriye ve Anadolu'nun güney bölgesinde siyasi ve askeri faaliyetlerini arttırmıştır. Kuzey Suriye'ye hareket eden Türkmenleri kontrol altına almaya çalışan Memlûklerin bölgedeki faaliyetleri buradaki Türkmen nüfusunun artmasını sağlamıştır. XIII. asrın sonunda Memlûkler, Halep'ten Maraş'a kadar olan bölgeyi de ele geçirmişler ve bu bölgelerin idaresini Halep valiliğine bağlı Türkmenlere bırakmışlardır.

İlhanlıların güçlü hükümdarı Ebu Sait Bahadır Han'ın 1335 yılındaki vefatı ile beraber Anadolu'da birçok Türkmen beyi özgürce hareket etmeye başlamış ve Anadolu'da yeni bir siyasi ortam meydana gelmiştir. Bu özgür ortamdan istifade eden Dulkadiroğulları Anadolu'nun güneyinde Memlûklere tabi Tevâif-i Mülûk'ten biri olarak zuhur etmişlerdir. Dulkadiroğulları her ne kadar Memlûklere tabi olarak ortaya çıksa da metbûlarına karşı sık savaşımlar ve bağımsız olmak istemişlerdir. Memlûkler ise Dulkadirlerin bağımsızlıklarına ve kendi başlarına hareket etmelerine imkân vermemek için onları sürekli baskı altında tutmak istemişlerdir. Bu sebeple Memlûkler kendisine itaat etmeyen Dulkadir emirlerini katletmekten hiç çekinmemişlerdir. Nitekim Dulkadirlerin ilk üç emiri olan Zeyneddin Karaca Bey (1337-1353), Halil Bey (1355-1386) ve Sevli Bey (1386-1398) katledildiler. Sonraki dönemde ise Melik Arslan Bey (1454-1465) ve Şehsuvar Bey (1466-1472) de katledildiler. Memlûkler; Zeyneddin Karaca Bey ve Şehsuvar Bey'in hal edilmesi için önemli büyüklükte bir Memlûk ordusunu Dulkadirler üzerine göndermişlerdir. Halil Bey, Sevli Bey ve Melik Arslan Bey'in hal edilmesi için ise suikast düzenlemeyi tercih etmişlerdir.

Memlûkler itaatsiz gördükleri emirleri katlettikten sonra Dulkadir Beyliği'nin başına geçecek emir hususunda özenli davranmışlardır. Başa geçecek emirin Memlûklere tam itaat sözü vermesini dikkate almışlardır. Özellikle XV. asırdan itibaren Memlûklerin Dulkadir üzerindeki kontrolü daha zor bir hal almıştır. Çünkü bu dönemde Anadolu'daki siyasi üstünlük Osmanlılara geçmiştir. Böylece XV. asırda Dulkadir Beyliği; Memlûkler ile Osmanlılar arasında üstünlük mücadelesinin yaşandığı saha olmuştur. XVI. asırda Osmanlılar, hem Memlûk hem de Dulkadir topraklarını hâkimiyeti altına almışlardır.

Anahtar Kelimeler: Memlûk, Dulkadir, Zeyneddin Karaca, Halil, Sevli, Melik Arslan, Şehsuvar Bey.

The Dulkadir's Emirs Killed by the Mamluks

ABSTRACT

Following the invasion of Mongols, Anatolia went through a politically unstable period for a long time. When Mongols invaded Anatolia, the Turkomans moved towards Northern Syria. On the other hand, Mamluks of Cairo increased their political and military activities in Northern Syria and the southern part of Anatolia from mid-XIIIth century on. The Mamluks' efforts to prevent Turkomans from heading to Northern Syria caused the increase of the Turkomans' population in that region. The Mamluks also captured the region from Aleppo to Marash at the end of the XIIIth century, then left the administration of these regions to the Turkomans in Aleppo.

Abu Sait Bahadır Khan, who was the powerful ruler of the Ilkhanians, died in 1335. Thus, a new political environment emerged in Anatolia because Turkoman commanders started to move freely. The Dulkadirs who benefited from this freedom came out as one of the Anatolian Principalities, subject to the Mamluks, in the south of Anatolia. Although the Dulkadirs emerged as subject to the Mamluks, they often fought against them and they wanted to be independent. The Mamluks kept the Dulkadirs under constant pressure because they did not want them to act independently. For this reason the Mamluks never hesitated to execute disobedient the Dulkadir rulers. Thus, the first three emirs of the Dulkadirs Zeyneddin Karaca (1337-1353), Halil (1355-1386) and Sevli (1386-1398) were executed by the Mamluks. In the following period, Melik Arslan Bey (1454-1465) and Şehsuvar Bey (1466-1472) were also executed. The Mamluks sent an important army against the Dulkadirs to depose Zeyneddin Karaca and Şehsuvar. They preferred to assassinate Halil Bey, Sevli Bey and Melik Arslan Bey to depose.

After killing the previous disobedient emirs, the Mamluks were careful about the next emirs that would become the head of the Dulkadir Principality. The Mamluks considered full obedience of an emir to themselves, who ascend to the throne of Dulkadirs. Especially in XVth century, the control of the Mamlûks over Dulkadir became more difficult. Because during this period the political superiority in Anatolia passed to the Ottomans. Thus, The Dulkadir Principality's land became an arena where the struggle for superiority between the Mamluks and the Ottomans took place in XVth century. The Ottomans took under the rule both the Mamlûk and Dulkadir lands in XVIth century.

Keywords: Mamluks, Dulkadirs, Zeyneddin Karaca, Halil, Sevli, Melik Arslan, Şehsuvar.

* Bu makale Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Bölümünde Samet ALIÇ tarafından 2017 yılında tamamlanan "*Dulkadir Beyliği'nin Komşu Beylik ve Devletlerle Münasebetleri (1337-1522)*" isimli doktora tezinden türetilmiştir.

** Dr. Öğr. Üyesi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, orcid no: 0000-0002-5618-1213 sametalic@ksu.edu.tr
Makalenin Gönderim Tarihi: 30.10.2019; Makalenin Kabul Tarihi: 06.12.2019

Giriş

XIII. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Moğolların Anadolu'daki faaliyetleri Doğu, Güneydoğu ve Orta Anadolu'daki Türkmenlerin yer değiştirmelerine neden oldu. Bu Türkmenlerin bir kısmı Anadolu'nun güney ve kuzey kısmındaki dağlık ve kıyı bölgelere göç ederken bir kısmı da Bizans uçları ile Memlûk topraklarına göç etti (Karadeniz, 2008; 19-20). Memlûk sultanı Baybars (1260-1277), XIII. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Anadolu'nun güneyine inen ve sayıları kırk bin haneden daha fazla olan Türkmenleri Antakya'dan Gazze'ye kadar uzanan sahaya yerleştirdi ve bu Türkmenlerin beylerine de dirlikler tahsis etti (İbn Şeddad, 2000; 155; Sümer, 1963; 8; Sümer, 1964; 612; Yiğit, 2013; 210).

Biladü's-Şam* bölgesi zamanla çok fazla Türkmen'i içinde barındırmaya başladı. Gazze'den Diyarbakır'a kadar olan sahada Beğdililer, Bozcalular, Bozoklular, Doğancıoğulları, Kendiliyye ve Kancaliyye aşiretleri Dulkadiroğulları, Harbededliler, İnalular, Kutlubekoğulları, Köpekoğulları, Maraşlılar, Özeroğulları, Ramazanoğulları, Sakalsızoğulları, Üçoklular gibi Türkmenlerden oluşan 180.000 süvari yaşıyordu. Bu çok sayıdaki Türkmenler zaman zaman Memlûklere problem yaşatsa da çoğu zaman onları İlhanlı, Ermeni, Akkoyunlu ve Karakoyunlu saldırılarına karşı korudular (Tekindağ, 1960;91; Kellner, 2003;280-281).

Biladü's-Şam'a yerleştirilen bu Türkmenlere XIII-XV. yüzyıllarda Şam Türkleri (Türkmenleri) denilmiştir. Bu Türkmenlerin bölgeye yerleştirilmesindeki amaç Memlûk devletinin kuzey sınırlarının İlhanlılar ve Çukurova'daki Ermenilerden korunmasıydı. Yine Memlûk sahil şeridinden gelebilecek korsan saldırıları da bu Türkmenler vasıtasıyla engellenmek istendi. Anadolu'ya gelen bu Türkmenler, Memlûkler tarafından Anadolu ile Memlûk toprakları arasında bir nevi tampon olarak kullanıldı. Bölgede askeri ve siyasi açıdan çok etkin rol oynayan bu Türkmenler 1294 yılında Anadolu içlerinde Sivas'a kadar akınlar yaparak hem gazada bulundular hem de ganimetlerle geçimlerini sağladılar. Biladü's-Şam'daki bu Türkmenlerden bir kısmı, Maraş ve çevresinde Dulkadir Beyliği'ni kurdular (Sümer, 1972; 165-166; Kurt, 1987; 519; Tüysüz, 2002; 991).

Kuzey Suriye'de önemli bir siyasi teşekkül olarak ortaya çıkan Dulkadir Beyliği ile ilgili bilinen en eski şahıs beyliğe adını veren Dulkadir Bey'dir. Dulkadir Bey'in 1310-1311 yılında vefatının ardından Bozok Türkmenlerinin başına oğlu Zeyneddin Karaca et-Türkmani** geçmiştir. Kaynaklarda adına ilk kez 1317 tarihinde rastlanır. Bu sırada Birecik (Birke/Birgi) civarında yaşayan Zeyneddin Karaca Bey, Memlûk sultanı Kalavun'dan bir emirlik beratı almıştır (Gökhan, 2011; 191). Memlûk Sultanı Nasır Muhammed, Nil kıyısında bulunan Cize bölgesinde avlanırken 1317 yılında bir Türkmen beyine emirlik tevcih etmiştir. Faruk Sümer bu beyin Zeyneddin Karaca Bey olabileceğini düşünmektedir (Sümer, 1970; 102; Sağlam, 2015;345). Kısa zaman içerisinde Maraş ve Malatya dolaylarına kadar ulaşan Dulkadiroğlu Zeyneddin Karaca Bey bölge Türkmenleri üzerinde nüfuzunu artırarak bu bölgeye liderlik edebilecek meziyetlere sahip olduğunu kanıtladı. Memlûk sultanı Nasır Muhammed, Karaca Bey'i Türkmenlerin Emiri olarak ilan etti. Böylece 1337 yılında Elbistan ve Maraş çevresinde Memlûk himayesinde Dulkadir Beyliği kurulmuş oldu (M.Yinanç, 1964; 228; Varlık, bty; 97-98; Gökhan, 2011; 183; Taşdemir, 1995; 2; Honigman, 1955; 311). Memlûk sultanı; Karaca Bey'e para, bir kılıç, deve ve atlar hediye ederek Karaca'nın idaresindeki otuz beye de emirlik verdi (Makrizi, 1997; 921; Kellner, 2003; 286).

Dulkadirli Türkmenleri, Memlûklere tabi olarak bir siyasi teşekkül zuhura getirmeyi başardılar. Ancak onların Memlûklerle olan ilişkileri her zaman dostane olmadı. Dulkadirlielerin bütün hamlelerini kontrol altında tutmak isteyen Memlûkler ile siyasi teşekküllerini geliştirip bağımsız olmak isteyen Dulkadir emirleri sık sık karşı karşıya geldi ve bu mücadelelerde Dulkadir Emirlerinden beş tanesi Memlûkler tarafından ortadan kaldırıldı.

Zeyneddin Karaca Bey (1337-1353)

Zeyneddin Karaca Bey, yukarıda bahsedildiği üzere Memlûklere tabi bir beylik kurduktan sonra hakim olduğu sahada Ermeniler, Ramazanoğulları, Eratna Beyliği ve Memlûklerle çeşitli siyasi münasebetlerle

* Biladü's-Şam; Kuzey Suriye ve günümüz Türkiye'sinde Güneydoğu Anadolu ile Çukurova bölgesine verilen isimdir. Suriye Kıptası olarak da bilinen bölge bugünkü Filistin, Ürdün, Lübnan, Suriye, Tarsus, Çukurova, Divriği, Darende, Kemah, Harput ve Birecik'ten Fırat Irmağı boyunca Arap Çölü'ne kadar uzanmaktadır (Koprman, 2015; 364).

** Faruk Sümer'e göre büyük ihtimalle Bayat Türkmenlerindendir (Sümer, 1970; 102).

yakın bir yere geldi. Bir görüşme yapmak bahanesi ile onu تنها bir bölgeye getirdi. Sarı müddin İbrahim'in adamları da bölgede pusu kurdular. Halil Bey, istenilen bölgeye çekilince pusudakiler, maiyeti yanında olmayan Halil Bey'in üzerine atlayarak kılıçlarla başını kesip, gövdesini parçaladılar (R. Yinanç, 1989; 27).

İbn Tagrıberdi, Elbistan hâkimi Garsüddin Halil Bey'in 60 yaşını aşmış halde Maraş yakınlarında Emir Sarı müddin İbrahim bin Humur et-Türkmani ile yaptığı savaşta öldüğünü belirtmektedir (İbn Tagrıberdi, 1950a; 344). Tagrıberdi gibi Makrizi de Elbistan ve Bozok Türkmenlerinin emiri Halil Bey'in Maraş'a yakın bir yerde Sarı müddin İbrahim bin Humuz ile yaptığı savaşta öldürüldüğü belirtmektedir (Makrizi, 1997; C.5, 193). Esterâbadi, Halil Bey'i katleden kişinin Veled-i Umur olduğu belirtilmektedir. Ona göre Veled-i Umur, Halil Bey'i öldürdüğü için Memlûkler tarafından ödüllendirilmiştir (Esterâbadi, 1994; 344; Makrizi, 1997; C.5,166-167). Hammer ise Halil Bey'in kendi maiyeti tarafından öldürüldüğünü kaydetmektedir (Hammer, bty; 419).

Halil Bey öldürüldükten sonra onun başı Kahire'ye gönderildi. Halil Bey'in gövdesi Zamantı Kalesi'nin altında bulunan Melik Gazi türbesine defnedildi ve türbesi hala oradadır. Halil Bey, cesaretli ve kuvvetli bir bey idi. Aynı zamanda kibarlığı ile halkının saygısını kazanmıştır. Yaklaşık altmış yaşında vefat etmiş olmalıdır (Arifi Paşa, 1915; 28; R. Yinanç, 1989; 27; Eldem, 1982; 149). Halil Bey, Memlûkleri o kadar uğraştırmıştır ki Makrizi onun faaliyetlerini anlatırken onu devlet düşmanı olarak tanımlar (Makrizi, 1970; 518).

Sevli (Süli) Bey (1386-1398)

Halil Bey'in ardından Dulkadirli emirliğini üstlenen Sevli Bey, tahta çıktığında Dulkadir Beyliği sıkıntılı günler geçiriyordu (Arifi Paşa, 1915; 28). Sevli Bey; Ramazanoğulları, Karamanlılar ve Memlûklere karşı önemli başarılar sağladı. Osmanlı-Dulkadirli ilişkileri onun döneminde başladı. Timur'un Anadolu beylerini itaate davetine kadar Memlûkleri metbû tanıdı. Timur Anadolu beyleri üzerinde baskı kurmaya başlayınca Sevli Bey, Timur'u Suriye'nin fethine yönlendirdi (Esterâbadi, 1994; 148). Timur'un Anadolu seferi onun zamanında oldu ve Maraş, Elbistan, Malatya gibi Dulkadir toprakları büyük zarar gördü (Eldem, 1926; 309; Atalay, 1339; 78). Sultan Berkuk, Sevli Bey'in Timur'u Suriye'ye yönlendirdiğini öğrenince hemen onu tedip için harekete geçti. Mart 1395'te Halep valisi Çolpan komutasındaki Memlûk ordusu Dulkadirliyi büyük bir mağlubiyete uğrattı ve Sevli Bey canını zor kurtardı. Bu mağlubiyetten sonra Memlûklerden çekinen Sevli Bey güneye akın yapmayı bırakarak yönünü kuzeye Kadı Burhaneddin Devleti'ne çevirdi. Sultan Berkuk, Memlûk ordusunun Sevli Bey'i mağlup etmesine rağmen bu neticeden tatmin olmadı. Sevli Bey'in her an bir tehlike oluşturabileceğinin farkında olan Sultan Berkuk, Sevli Bey'in katline karar verdi. Bu görev için Sevli Bey'in oğlu Sadaka'nın maiyetinde bulunan Ali Han'ı seçti. Ali Han, Mayıs 1398'de Maraş yakınlarında yaylakta olan Sevli Bey'i bir gece eşi ile çadırında uyurken hançerleyerek öldürdü. Hemen bölgeden uzaklaşan Ali Han, Sultan Berkuk'un övgülerine mazhar oldu. Yaptığı işten çok memnun kalan Sultan Berkuk onu Antakya'da Onlar Emiri (Emirü'l-aşare) görevine tayin etti (R. Yinanç, 1989; 33).

Arifi Paşa, Sevli Bey'in Sultan Berkuk'un tahrikiyle öldürüldüğünü belirtmekle beraber öldürenin kim olduğundan haber vermez (Arifi Paşa, 1915; 29). Başka bir görüşe göre Ali Han ile Sevli Bey akrabadırlar. Ali Han ile Sevli Bey arasında bir husumet çıkar ve Sevli Bey Halep'e gider. Burada maiyetinden Ali Kassir ile beraber Sevli Bey'e karşı bir suikast planlar. Ali Kassir, Ali Han tarafından cezalandırıldığını söyleyerek Sevli Bey'in yanına gider. Sevli Bey'de onu maiyetine alır. Ali Kassir, Sevli Bey'in sarhoş olduğu bir gece onu çadırında hançerleyerek öldürdükten sonra Ali Han'ın yanına kaçır. Sevli Bey'in katlinden memnun olan sultan Berkuk, Ali Han ve Ali Kassir'i Kahire'ye çağırır. Ali Han Emirü'l-tabl, Ali Kassir de Onlar Emiri görevlerine getirilir (R. Yinanç, 1989; 32-33). Netice olarak Sevli Bey de selefleri Halil ve Karaca Bey gibi Memlûklerin emri ile katledilmiştir.

Bezm u Rezm'de de Sevli Bey, eskiden beri Memlûk düşmanı olarak tabir edilmektedir (Esterâbadi, 1994; 29). Sevli Bey, Heykelü't-Türkmen diye adlandırılmıştır. Yaşadığı dönemde çok büyük bir üne kavuşan Sevli Bey çok cesur biriydi. Kendi halkına oldukça adaletli davranan Sevli Bey düşmanlarına karşı bir o kadar sertti. Sevli Bey bazı kaynaklarda insanlara eziyetten çekinmeyen ve sürekli sarhoş gezen biri olarak nakledilir. İbn Tagrıberdi'ye göre ise fitneci Elbistan hâkimi Emir Sevli bin Karaca bin Dulkadir'in yatağında suikasta uğradığı kaydedilmiştir (İbn Tagrıberdi, 1950b; 166; Arifi Paşa; 1915, 29; R. Yinanç, 1989; 33).

Melik Arslan Bey (1454-1465)

Süleyman Bey'in (1442-1454) vefatı üzerine oğlu Melik Arslan Bey, Dulkadirli tahtına oturdu. Trablusşam'da bulunan amcası tahtı onun elinden almak istedi; ancak başarılı olamadı. Arslan Bey döneminde özellikle Akkoyunlu, Karamanoğulları, Osmanlı ve Memlûklerle münasebetler kuruldu. Dulkadirli bu dönemde en çok uğraştıran ise Akkoyunlular oldu. Akkoyunlu hükümdarı Uzun Hasan ile önemli mücadeleler meydana geldi ve Harput bu dönemde Akkoyunluların eline geçti. Ayrıca bu dönemde Osmanlılar artık bir beylik olmaktan çıkmış ve güçlenmişti. Anadolu'nun iç ve güney bölgesinde hâkimiyet kurmak istiyorlardı (Hoca Saadettin, 1979; 170; Darkot, 1955; 311; H. Yinanç, 1964; 228; R. Yinanç, 1989; 62).

Karamanoğlu İbrahim Bey, 1464 yılında vefat edince Uzun Hasan ve Memlûklerin desteği ile Karaman Beyliği'nin başına Karamanoğlu İshak Bey getirildi. Uzun Hasan'ın Karamanlıların iç işlerine karışması Osmanlıları kızdırdı. Fatih Sultan Mehmet, 1465 yılında Karaman tahtına Pir Ahmet Bey'i yerleştirmek için harekete geçti. Osmanlıların bu harekâtı ile Karaman topraklarındaki otoritesinin azalacağını düşünen Memlûk sultanı Hoşkadem hemen Dulkadir beyi Melik Arslan'a haber göndererek Karaman Beyliği'nin başındaki İshak Bey'e yardıma gitmesini istedi. Dulkadirli Melik Arslan bu teklifi kabul etmedi. Çünkü Osmanlılarla ters düşmek istemiyor, aksine onların dostluğuna ihtiyaç duyuyordu. Memlûk sultanı Hoşkadem'i de küstürmek istemeyen Melik Arslan, Memlûk sultanına haber göndererek Osmanlılara karşı koyabilecek güçte olmadığını, Osmanlılara dost gibi görünmek zorunda kaldığını bildirdi. Böylece Melik Arslan, Memlûk sultanını yatıştırdı. Bu olayın hemen ardından Akkoyunlular 1465 yılında Harput'u Dulkadirli elinden aldı. Memlûk sultanı Hoşkadem bu durumdan rahatsızmış gibi göründü. Ancak gerçekte Sultan Hoşkadem, Harput'un Dulkadirli'den Akkoyunlulara geçmesine göz yumdu. Çünkü Dulkadirli'nin Osmanlılara yaklaşmasını hazmedemedi. Diğer taraftan Akkoyunlular Harput'u aldıktan sonra Memlûklerin düşmanlığını kazanmak istemedi. Uzun Hasan, Memlûklerin gönlünü almak için annesiyle birlikte Harput'un anahtarını Kahire'ye gönderdi (R. Yinanç, 1989; 58-61).

Memlûk sultanı Hoşkadem, Akkoyunlular ile mücadelesinde, Osmanlılara yaklaşan Melik Arslan'a yardım etmeyerek onu cezalandırdı; ancak Hoşkadem'in Melik Arslan'a öfkesi yine de geçmedi. Diğer taraftan daha önce Memlûklere sığınan Melik Arslan'ın kardeşi Şahbudak Bey, sultanın Melik Arslan'a olan öfkesini fırsata çevirmek için harekete geçti. Şahbudak Bey, Dulkadirli'nin başına geçmek için sultan Hoşkadem'den yardım istedi. Bu istek üzerine Melik Arslan'dan kurtulmak isteyen Memlûkler ona bir suikast düzenletti. Melik Arslan, Ekim 1465'te Elbistan'da camide ibadet ederken bir Karimatî tarafından bıçaklanarak öldürüldü (Hadidi, 1991; 307; Hoca Saadettin, 1979; 170; Darkot, 1955; 311; R. Yinanç, 1989; 62). İbn Tagrıberdi; Rebiyyülevvel 870'te Melik Arslan'ın Elbistan'da Cuma namazında fedailer tarafından öldürüldüğünü kaydetmektedir (İbn Tagrıberdi, 1972; 292). Arifi Paşa, Melik Arslan'ın Maraş camiinde öldürüldüğünün kayıtlı olmasından haberdar olmasına rağmen bu fikre aykırı olarak onun Mısır'da katledildiğini iddia etmektedir (Arifi Paşa, 1915; 35).

İsmail Hakkı Uzunçarşılı, Halil Bey'in Memlûklerden yardım istemek için Kahire'ye gittiğini burada kardeşi Şahbudak'ın emriyle bir fedai tarafından öldürüldüğünü yazmaktadır (Uzunçarşılı, 1937;44). Melik Arslan'ın mezarı muhtemelen Elbistan'dadır (Gökhan, 2011; 202). Hadidi'de Melik Arslan'ın ölümü ve Şahbudak'ın Dulkadir tahtına getirilişi şu şekilde dile getirilir:

*“Gurûr-ı saltanatda oldı tâğı
Olur gündün güne etrâfa yağı*

*Melik Arslan Beg'e saldı fedâyı
Ki vire cânına tenden cüdâyı*

*Alup himmet fidâyı çekdi gitti
İşit kim Zü'l-kadr-oğlı'na nitdi*

*Geliş kondı piyâde bir müsâfir
Maraş'un cum'asında oldı mücâvir*

*Gicede kâim ü gündüzde sâim
Geçer bir nice gün bu resme dâim*

*Meğer cum'ada fırsat buldı pür-kân
Şebûd itdi Melik Aslân'ı bî-dân*

*Melik Aslân karındaşı varidi
Mısır'da ana Budak Beg dirleridi*

*Mısır sultânı leşger koşdı göçdi
Melik Aslan'un ol tahtına geçdi...” (Hadidi, 1991; 307).*

Şehsuvar Bey (1466-1472)

Melik Arslan'ın ölümünden sonra kardeşi Şahbudak, Dulkadirlielerin başına geçti. Melik Arslan'ın öldürülmesinde Şahbudak'ın da parmağı vardı. Bu durum Dulkadirlielerden bazı beylerin tepkisini çekti ve bu beyler Fatih Sultan Mehmet'e başvurarak Şahbudak'ın tahttan indirilip yerine Şehsuvar Bey'in geçirilmesi hususunda telkinlerde bulundular. Aynı zamanda Osmanlılar ile Memlûkler arasında Hicaz su kuyuları meselesinden doğan bir gerginlik vardı. Bu nedenlerle Fatih Sultan Mehmet, Dulkadirlielerdeki taht meselesine müdâhil olarak Şehsuvar Bey'i Dulkadir tahtına geçirmek için destekledi. Şehsuvar Bey, Şahbudak'ın üzerine yürüdü ve önce Elbistan'ı sonra da Maraş'ı alarak Şahbudak'ın Mısır'a kaçmasına neden oldu (R. Yinanç, 1989; 63).

Şehsuvar Bey, Fatih Sultan Mehmet'ten aldığı destekle Dulkadirli halkının şikâyetçi olduğu Şahbudak'ın üzerine yürüyüp Memlûk destekli kardeşi Şahbudak'ı mağlup ederek Dulkadir tahtına geçince Memlûkler bu durumu hazmedemedi. Hadidi'de Şahbudak ve Şehsuvar'ın tahta çıkışı şöyle anlatılır:

...
*Yazup mektûbı begler Şehsüvâr'a
Hemân irsâl iderler ol diyara*

*Hemân-dem nâme-ber kim çıkdı gitdi
Kesüp menzîl diyâr-ı Rûm'a yetdi*

*Gelüp mektûb erişdi Şehsüvâr'a
Varup mektûbı virdi şehrîyara*

*Demiş begler ki bizüm ile yağı
Getürüp tahta geçürdi Budak'ı*

*Araduk istediük gönlin anun çok
Beg idinmekde anı hazzumuz yok*

*Gelesin şâh olasın bu diyara
Eğer gelmekliğe varise çâre*

*Çeri koşdı şehin-seh Şehsüvâr'a
Menâzil kesdi irdi ol diyara*

*Budak leşger gelişini işitdi
Mukabil olmadı kaçdı gitdi*

Gıceyi gündüze katdı dürüşdi

Meğer bir subh irişdi Şam'a düşdi

*Çeriyi Şehsivâr ile getürdi
Atası tabtına geçdi oturdu*

*Budak sultân-ı Mısr'a irdi pür-gam
Adâvet oldu Osmân'ile muhkem*

*Mısr sultânı def'âtile leşger
Ki saldı Şehsivâr'a kardı yek-ser" (Hadidi, 1991; 307-308).*

Şehsuvar Bey, Osmanlıların desteği ile beyliğin başına geçince Memlûkler derhal ona karşı muhalefete girişti. Şehsuvar Bey'in 6 yıllık emareti süresince Dulkadirli Beyliği ile Memlûkler arasında önemli savaşlar zuhura geldi. Şehsuvar Bey döneminde Dulkadirli siyasi olarak çok başarılı bir dönem geçirdi. Şehsuvar Bey, Çukurova'yı ve Halep'i ele geçirdi. Kendisine yakın olan Ömer Bey'i de Ramazanoğullarına Bey olarak tayin etti (Tekindağ, 1976; 79; R. Yınanç, 1989; 66). Şehsuvar Bey'in bu başarıları onu cesaretlendirdi ve o kendisini el-Melik el-Muzaffer unvanını ile hükümdar ilan etti (5 Haziran 1469) (Tekindağ, 1971; 31; Yiğit, 2011; 185).

Şehsuvar'ı cezalandırmak için çaba sarf eden Memlûkler, büyük bir ordu hazırlayarak harekete geçti. Yeşbek idaresindeki Memlûk ordusu Göksu'yu* geçerek Dulkadirli topraklarına kadar girdi. Memlûk ordusu Dulkadir topraklarında ilerledikçe Türkmenlerin birçoğu Şehsuvar Bey'i terk etti. Kuvveti iyice zayıflayan Şehsuvar Bey, Memlûk ordusunun karşısına çıkamadı ve Zamantı Kalesi'ne çekildi. Yeşbek, Nisan 1472'de pek fazla bir direnişle karşılaşmadan Elbistan'a kadar ulaştı. Yeşbek, Şehsuvar Bey'in kardeşi Erdivane'yi Hurman kalesine göndererek kaleyi Memlûklere teslim etmelerini istedi (Yiğit, 2011; 187; Taşdemir, 1995; 3).

Dulkadirli komutanlarından Hurman kalesi muhafızı Hoşkadem kaleyi teslim etmeye yanaşmadı. Bunun üzerine kale Memlûkler tarafından kuşatıldı ve kısa bir süre sonra kale Memlûk kuvvetlerinin eline geçti. Memlûkler, Hurman kalesini de aldıktan sonra Zamantı Kalesi'ne yürüdü. Sarp dağlar üzerine kurulu Zamantı Kalesi müdafaası kolay ancak alınması çok zor bir kaleydi. Yeşbek, Zamantı Kalesi civarına gelince burada Melik Gazi köyünde ordugâhını kurdu. İki günlük dinlenme ve hazırlıklardan sonra Yeşbek kaleyi kuşattı. Mancınık kullanmakta usta iki Memlûk komutanı Hayırbeg ve Zerdekeş burçları yıkmakla görevlendirildi. Maiyeti tarafından yalnız bırakılan Şehsuvar Bey'in kale içinde altmış kadar adamı ile üç yüz kadar da kadın ve çocuk vardı. Yeşbek, Şehsuvar Bey'in bu kadar zor durumda olduğunu anlayınca yanında bulunan Şehsuvar Bey'in kardeşi Erdivane ve Hurman kalesi komutanı Hoşkadem'i tutuklattı. Kaleyi inatla savunmak isteyen Şehsuvar Bey herhangi bir yardım alamayınca Memlûklere karşı direnmenin neredeyse imkânsız olduğunu anladı. Çok zor duruma düşen Şehsuvar Bey kaleyi teslim etmek için otuz kişilik maiyetiyle kaleden inerek Yeşbek'e teslim oldu. Yeşbek, Şam valisi Berkuk'u Şehsuvar Bey'e bir hilat giydirmekle görevlendirdi. Ancak bu bir tuzaktı hilatta boyuna geçecek bir tasma bulunuyordu. 4 Haziran 1472 günü Şehsuvar Bey'e hilat giydirilirken Şehsuvar Bey zincire vurularak yakalandı (R. Yınanç, 1989; 73-74; Tekindağ, 1976; 82). Şehsuvar Bey'in maiyeti hemen kılıçlarına sarıldı; ancak Şam valisi Berkuk'un askerleri derhal Şehsuvar Bey'in adamlarını öldürdü. Şehsuvar Bey'i tutuklayan Yeşbek, Dulkadirli tahtının başına ikinci kez Şahbudak Bey'i getirdi. Şehsuvar Bey'in yakalanıp Şahbudak Bey'in Memlûkler tarafından başa getirilmesiyle Memlûkler, Çukurova bölgesine tekrar hâkim oldu (Uzunçarşılı, 2011; 148; Yiğit, 2011; 187).

Dönemin müverrihlerinden İbn İyas, Dulkadir Bey'inin Memlûklere çok sıkıntı yaşattığını, onun yakalanmasının Kahire'yi çok sevindirdiğini ve Kahire'ye getirilişini geniş şekilde anlatmaktadır. Refet Yınanç'ın tercümesi ile İbn İyas'ın kaydı aşağıda verilmiştir:

"Başkent sultanın talimatı gereğince muhteşem bir şekilde donatılmıştı. Şehir kaynıyordu, zira herkes Şehsuvar'ın geçişini görmek istiyordu. Geçit yolu üzerindeki evler dört Eşrefî'ye (Memlûk parası), dükkânlar ise bir Eşrefî'ye kiralandı.

* Seyhan nehrinin iki büyük kolu vardır. Bunlar: Zamantı ve Göksu'dur. Göksu nehri Adana üzerinden Akdeniz'e dökülür ve uzunluğu 188 km'dir (Darkot, 1964; 812).

Haya etmelerine rağmen genç kızlar bile Şehsuvar'ı görmek istiyorlardı; bu Şehsuvar ki o kadar çocuğu öksüz bırakan ölüm ve yağmaların mesulü idi. Kumandan Yeşbek'in korteji 18 Rebiü'l evvel 877 (24 Ağustos 1472) tarihinde Kahire'ye girdi. Sadece emir Timraz kenarda duruyordu; o Şehsuvar'ın yakalanış şekline utanç duyuyordu. Şehsuvar'ın üzerinde siyah bir elbise, başında büyük bir sarık vardı. Boynunda zincirli bir halke takılı idi. Yanında onun zincirine tutunmuş olarak Melik Zahir Çakmak'ın eski memlûklerinden Emirü'l-aşare Tenem Dad at üzerinde seyran ediyor, önünde ise bepsi 20 kadar olan beyaz giysili, başları sarıklı, her biri boğazlarındaki halkalardan zincirlerle muhafızlara bağlanmış kardeşleri, akrabaları ve adamları ilerliyordu. Bütün Kahire halkı Babü'n-Nasır'dan Babü'l-Maderrec'in merdivenlerine kadar yerleşmiş olan erkek ve kadın şarkıcıları seyrederek eğlenmek için dükkânların önünde toplanmıştı. Davul ve zurnacılar dükkânların önlerine dizilmiş, çalguları ta kaleden işitiliyordu. Böyle fevkaalede bir olayı her zaman görmek mümkün olmadıktan unutulmaz bir gün yaşandı. Şehsuvar Bey'in kardeşleri ve akrabaları da tamamen çıplak olarak develer üzerine bindirilmişti. Bu vaziyette Babü'z-Züveyle'ye kadar götürüldüler." (R.Yinanç; 1989; 75).

Bu merasimin ardından Yeşbek, Şehsuvar Bey'i Kalatü'l-Cebel'in iç kısmında bulunan bir salona götürdü. Burada Memlûk sultanı Kayıtbay Şehsuvar Bey'i azarladı. Şehsuvar Bey ise hiç ses çıkarmadı. Kahire valisine teslim edilen Şehsuvar Bey'in hilatı çıkartıldı ona beyaz bir elbise giydirildi ve onun boynuna siyah uzun demirlerle kaplı bir tasma takıldı (Ayaz, 2012; 46). Memlûk sultanı Kayıtbay; Şehsuvar Bey, kardeşleri Erdivane, Hüdadad ve Yahya'nın asılması için Mısır'ın dört kadısından da fetva aldı ve bunlar Babü'z-Züveyle'de asıldılar. Şehsuvar Bey asıldığında kırk yaşlarındaydı. Çok yakışıklı, gösterişli, orta boylu, yuvarlık yüzlü hafif pembemsi beyaz tenli, mavi gözlü ve siyah sakallıydı (Hammer, bty; 420; R. Yinanç, 1989; 76). Şehsuvar Bey çokça Kur'an okur, Pazartesi ve Perşembe günleri oruç tutardı. Şehsuvar Bey güzel görünüşlü, saygı uyandıran, kahraman, asil, gözü pek, basiret ve irfan sahibi bir kişiydi. Cesareti, azmi ve izzeti bakımından Dulkadir beylerinin en büyüklerinden biridir (Ayaz, 2012; 48). Arifi Paşa onun sıfatlarına akıl, güç ve edebi de ekler. Şehsuvar Bey'in adına altın ve gümüş sikke bastırıldığı Ahbarü'd-Düvel ve Asaru'l-Evvel de kaydedilmesine rağmen bu sikkelerden günümüze ulaşan yoktur (Arifi Paşa, 1915; 41).

“...

Yürürler ceng eyler gibi begler
Yanından Şehsüvâr'un tağlulurlar

Görür kalmadı kimse ide yâri
Yakındı Zamantı'nun hisarı

Hemân cân atdı irişdi hisâra
Nice itsün dabi kalmadı çâre

Îriip leşger kuşatdı ol hisârı
Kafese koydı gıya Şehsüvâr'ı

Salar sâlâr-ı leşger Şehsüvâr'a
Bir âdem kim gire vara hisara

Kim anımla ide abd ü karârı
Ki elinde ola yine ibtiyân

Mısır sultânına ide itâ'at
Yerinde otura sâğ u selâmet

Bu resme söyleşüp sâlâr-ı leşger
Yemînile ider abdin mukarrer

...

Dakup boynına zencir aldı gitdi
Kesüp menzîl ki leşger Mısır'a yetdi

*Gelüp sultân kim itdiler âgâb
Hemân emr eyledi sultân seber-gâb*

*Alup zencirile anı yederler
Mısır'da gezdüriüp ber-dâr iderler*

*Ulularile itneşme bürâder
Helâk olmaya mikdârın bilen er*

*Muhammed Hân'a dînmişdi vilâyet
Senlin olsun ana itme inâyet*

*Çü kaydın Şehsüvâr'un kim görürler
Budag'ı yine tahta gönderürler*

*Sekiz yüz dahi seksen dördüdi yıl
Nebî'nün hicretinden târihi bil'* (Hadidi, 1991; 310-311).

Şükrî-i Bitlisî'de geçen şu ifadeler Şehsuvar Bey'in yiğitliği ve onun katli hakkında bilgi vermektedir:

“...
*Ayruluk bi-gânelikdan dür olun
İttihad-ıla hemân mesrur olun*

*Padişâhlardan bir murâd itdüm hemin
Ger kâbul eylerse dârâ-yı zemin*

*Bundan evvel Zulkadirlinin begi
Kendi zûmunda babâdurlar yeği*

*Türk bin Türk adı ammâ Şehsüvâr
Zulkadirlüle iderdi iftibâr*

*Rûm u Şâmun arasında bir zâmân
Fîtneye ol ba'îş oldu bi-gümân*

*Âkıbet bir hile birle ol eri
Tutdı çerkes iy erenler serveri*

*Mısrda Bâb-ı Züveyle adıla
Bir siyâset-gâhdur bi-dâd ile*

*Dikdiler ol kaşu meydânında dâr
Salb olundu anda âbır Şehsüvâr* (Şükrî-i Bitlisî, 1997;203).

Sonuç

Memlûkler, Kuzey Suriye'de Dulkadiroğullarının ortaya çıkmasına izin verirken onların planlarının başında Kuzey Suriye'deki Memlûk topraklarının bu Türkmenler tarafından korunması vardı. Dulkadiroğulları ve aynı amaçla zuhur eden Ramazanoğulları hakikaten bir tampon görevi görerek zaman zaman Memlûk topraklarını Anadolu'daki diğer siyasi teşekküllere karşı korumayı başarmışlardır. Dulkadirliler, Memlûklere tabi olarak zuhur ettiler; ancak Memlûklerin Osmanlılar tarafından yıkılmasına

kadar Dulkadir emirleri, Memlûkleri fazlaca uğraştırdı. Bu ele avuca sığmayan tam bir Türkmen karakterine sahip güçlü Dulkadir emirlerinin amacı Memlûk topraklarını korumaktan ziyade kendi bağımsız devletlerini kurmaktı. Buna ek olarak Memlûklere rakip Osmanlı, Akkoyunlu gibi dönemin önemli siyasi teşekkülleri ile Dulkadirlilerin münasebetleri Memlûkleri oldukça müşkül duruma düşürdü. Memlûkler, kontrol altında tutulması zor olan bu Türkmenleri itaat altına almak için siyasi ve askeri kuvvet kullanmak gerektiğini çok iyi bildiği için Dulkadirliler üzerine birçok sefer düzenlediler.

Dulkadirlilerin şüphesiz en çok münasebet kurduğu siyasi teşekkül Memlûklerdir. Çünkü Memlûkler, Dulkadirlilerin her hamlesini kontrol altında tutmak istediler. Dulkadirlilerin itaatsizlik boyutundaki siyasi ve askeri faaliyetinin tamamı Memlûkler tarafından bir şekilde cezalandırılmıştır. Özellikle bağımsızlık arzusuyla asi olan Dulkadir emirlerinin yerine Memlûklere bağlı yeni bir emir başa getirmek Memlûklerin sıklıkla kullandığı politikardan biriydi. Nitekim on bir Dulkadir emirinden beşi diğer bir tabirle Dulkadir emirlerinin %50'ye yakını Memlûkler tarafından katledilmiştir. Özellikle Dulkadirli emirleri içinde bağımsız olmak isteyenlerin akıbeti kötü olmuştur. Çünkü Memlûkler bir beyliğin baş edebileceği bir siyasi teşekkülden çok daha kuvvetliydi. Buna rağmen Dulkadirliler, üzerine birçok defa sefer düzenleyen Memlûk ordusuna karşı önemli başarılar elde etmişlerdir.

Katledilen Dulkadir emirlerinden Karaca Bey ve Şehsuvar Bey önce yakalanıp sonra Kahire'de idam edilmişlerdir. Halil Bey, Sevlî Bey ve Melik Arslan ise suikast neticesinde öldürülmüştür. Karaca Bey ve Şehsuvar Bey'in katli meselesinin müverrihler tarafından etraflıca anlatılması ve bu iki emirin cansız bedenlerinin Babau'z-Züveyle de asılı kalması Memlûklerin bu emirlerin ortadan kaldırılmasından ne kadar memnun olduklarını göstermektedir. Ayrıca bu memnuniyet Karaca Bey ve Şehsuvar Bey'in çok güçlü olduğunu ve Memlûkleri fazlaca uğraştırdığını da göstermektedir. Yine kaynaklar göstermektedir ki Halil Bey, Sevlî Bey ve Melik Arslan da Memlûkleri fazlaca uğratmış ve onların ortadan kaldırılması ustaca planlar dahilinde olmuştur.

Dulkadir emirlerinden ilk üçünün Memlûkler tarafından katledilmesi dikkat çekici bir hadisedir. Dulkadirlilerdeki ilk üç emirin asi olması kuruluşundan itibaren Dulkadir emirlerinin tek gayesinin bağımsızlık olduğunu göstermektedir.

Kaynakça

Acar, A. (2005). “*Memlukler ile Dulkadirliler'in Maraş üzerindeki nüfuz mücadelesi*”, I. Kahramanmaraş Sempozyumu, Kahramanmaraş Belediyesi ve Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Kahramanmaraş, Turkey, 6-8 Mayıs.

Arifi Paşa. Elbistan ve Maraş'ta Dulkadir Oğulları Hükümeti, Ed.: Yaşar Alparslan ve Serdar Yakar, Ukde Yayınları, 2011.

Atalay, Besim. Maraş Tarihi Coğrafyası, Matbai-Amire, İstanbul, 1339.

Ayaz, F. Y. (2011). “*Memlûk kaynaklarına göre Şehsuvar Bey meselesi*”, Uluslararası Dulkadir Beyliği Sempozyumu, Kahramanmaraş Belediyesi ve Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Kahramanmaraş, Turkey, 29 Nisan-1 Mayıs.

Darkot, B. (1955). Maraş, İA (C. 7, ss. 310-312). İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

Darkot, B. (1964). Gökşun, İA (C. 4, ss. 812-813). İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

el-Makrîzî, Takiyüddin Ahmed b. Ali. Kitâb es-Sulûk li Marifet Düvel el-Mülûk, C. II-III, Haz.: M. Mustafa Ziyade, Kahire, 1970.

el-Makrîzî, Takiyüddin Ahmed b. Ali. Kitâb es-Sulûk li-Ma'rifet Düvel el-Mülûk, C.1-8, Tah.: Muhammed Abdülkadir Ata, Lübnan, Dar al-Kütüb al-İlmiyah, 1997.

[Eldem], Halil Edhem. Garbi Anadolu'da Selçukluların Varisleri, İstanbul, Matba-ı Amire, 1926.

[Eldem], Halil Edhem. Kayseri Şehri, Haz.: Kemal Göde, Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1982.

Esterâbadi, Aziz b. Erdeşir. Bezm u Rezm, Çev.: Mürsel Öztürk, Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları 1994.

Gökhan, İlyas. Başlangıçtan Kurtuluş Harbine Kadar Maraş Tarihi, Kahramanmaraş, Ukde Yayınları 2011.

Hadidi. Tevârih-i Âli Osman, Haz.: Necdet Öztürk, İstanbul, Edebiyat Fakültesi Basımevi, 1991.

- Hammer, Joseph Von. Büyük Osmanlı Tarihi, C. 2, Haz.: Mümin Çevik, Üçdal Neşriyat, bty.
Hoca Sadeddin. Tacü't-Tevarih, C. 3, Haz.: İsmet Parmaksızoğlu, Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları 1979.
- Honigman, E. (1955). Maraş, İA (C. 7, ss. 313-315). İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
İbn Şeddad. Baypars Tarihi, Çev.: Şerefüddin Yaltkaya, Ankara, TTK Yayınları, 2000.
İbn Tagrıberdi. En-nücûm'z-Zâhire fi Mulûk Mısır ve'l-Kahire, C. 10, Kahire, Matbaa-ı Daru'l-Kütübi'l-Mısriyye, 1949.
İbn Tagrıberdi. En-nücûm'z-Zâhire fi Mulûk Mısır ve'l-Kahire, C. 11, Kahire, Matbaa-ı Daru'l-Kütübi'l-Mısriyye, 1950a.
İbn Tagrıberdi. En-nücûm'z-Zâhire fi Mulûk Mısır ve'l-Kahire, C. 12, Kahire, Matbaa-ı Daru'l-Kütübi'l-Mısriyye, 1950b.
İbn Tagrıberdi. En-nücûm'z-Zâhire fi Mulûk Mısır ve'l-Kahire, C. 16, Kahire, Matbaa-ı Daru'l-Kütübi'l-Mısriyye, 1972.
- Karadeniz, H. B. (2008). Dulkadir Beyliği Tarihine Kısa Bir Bakış. Maraş Tarihi'nden Bir Kesit Dulkadir Beyliği Araştırmaları, Ed.: Y. Alparslan, M. Karataş, ve S. Yakar (C. II, ss. 19-41). Kahramanmaraş: Ukde Yayınevi.
- Kellner, B. (2003). Memlûkler Döneminde Bilâd es-Şam ve Türkmenler. Çev.: Alparslan Demir, Prof. Dr. Kazım Yaşar Koprıman'a Armağan (ss. 280-288) Ankara: Berikan Yayınları.
- Koprıman, K. Y. (2014). "Memlûk sâhasında Oğuzlar: 'Oğuzlar dilleri, tarihleri ve kültürleri'", 5. Uluslararası Türkiyat Araştırmaları Sempozyumu, Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Ankara, Turkey, 21-23 Mayıs.
- Koprıman, Kazım Yaşar. Mısır Memlûkleri Tarihi al Melikal-Mu'ayyad Şeyh al-Mahmudi Devri (1412-1421), Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları, 1989.
- Kurt, Y. (1987). Ramazanoğulları (1378-1608). Tarihte Türk Devletleri (C. II, ss. 519-529). Ankara: Ankara Üniversitesi Rektörlüğü Yayınları.
- Sağlam, A. (2015). *Memlûk sultanı Nâsır Muhammed b. Kalavun'un siyasi faaliyetleri (684-741/1285-1341)*, Yayınlanmamış doktora tezi, Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı.
- Sümer, F. (1963). "Çukurova Tarihine Dair Araştırmalar", AÜDTCTAD, 1 (1): 1-98.
Sümer, F. (1964). Ramazan-Oğulları, İA (C. 9, ss. 612-620). İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
Sümer, F. (1970). "Anadolu'da Moğollar", Selçuklu Araştırmaları Dergisi, cilt: I, s. 1-147.
Sümer, Faruk. Oğuzlar (Türkmenler), Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi, 1972.
Şükri-i Bitlisî. Selim-name, Haz.: Mustafa Argunşah, Kayseri, Erciyes Üniversitesi Yayınları, 1997.
Taşdemir, M. (1995). Elbistan, DİA, (C. 11, ss. 1-3). Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
Tekindağ, Ş. (1960). "XVI. Asrın Sonunda Memlûk Ordusu," İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi, 11 (15): 85-94.
Tekindağ, Ş. (1971). "Memlûk Sultanlığı Tarihine Toplu Bir Bakış", İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi, sayı: 25, s. 1-38.
Tekindağ, Ş. (1976). "Fatih Devrinde Osmanlı-Memlûk İlişkileri", İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi, S. 30, s. 73-98.
Tüysüz, C. (2002). Türkmenler, Türkler (C. 4, ss. 963-1000). Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.
Uzunçarşılı, İsmail Hakkı. Anadolu Beylikleri, Ankara, TTK Yayınları, 1934.
Uzunçarşılı, İsmail Hakkı. Osmanlı Tarihi, C. 2, Ankara, TTK Yayınları, 2011.
Varlık, Ç. (bty). Anadolu Beylikleri. DGBİT, (C. 10, ss. 23-113). İstanbul: Çağ Yayınları.
[Yaşar], Hüseyin Hüsameddin. Amasya Tarihi, C. 3, Haz.: Mesut Aydın ve Güler Aydın, Amasya, Amasya Belediyesi Kültür Yayınları, 2004.
Yiğit, F. A. (2011). "Memlûkler döneminde Çukurova", Yayınlanmamış doktora tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı
Yiğit, F. A. (2013). "Ramazanoğulları Beyliği'nin Kuruluşu", Akademik Bakış, 7 (13): 209-232.
Yinanç, M. H. (1964) Elbistan, İA, (C. 4, ss. 223-230). İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
Yinanç, Refet. Dulkadir Beyliği, Ankara, TTK Yayınları, 1989.